



Dyrevernalliansen

Krav til dyrevelferd for svinekjøtt

Veiledning til statusmøte med leverandør





Dyrevernalliansen

Denne brosjyren er blitt laget på forespørsel fra store innkjøpere innen offentlig og privat sektor, som ønsker å inkludere dyrevelferd i sine krav til leverandører av matvarer.

Vi har valgt ut kravene basert på at de er faglig anerkjent som sentrale i å bedre dyrevelferden, samtidig som det er praktisk gjennomførbart for leverandør å oppfylle dem. Disse kravene er dessuten enkle å kommunisere til leverandør, enkle å spesifisere og mulige å kontrollere at blir oppfylt.

For svinekjøtt utmerker **større plass** i gruppebinger seg som spesielt viktig å prioritere, fordi det har en nøkkelfunksjon i å legge til rette for bedre dyrevelferd generelt i produksjonen. Hvis kun ett dyrevelferdskrav skal stilles til leverandør, anbefaler vi derfor at større plass prioriteres.

Å unngå kastrering utpeker seg som et krav der leverandørene har behov for spesielt lang tidshorisont. Også luftegård og friland er krav der de fleste leverandørene har behov for lang tidshorisont.

Det er av stor verdi å spesifisere tidsfrist, og eventuelt volumandel:

- Generelt vil noen dyrevelferdskrav være mulige for leverandøren å oppfylle for hele volumet umiddelbart.
- Andre krav vil imidlertid kreve tid til omstilling, og slike krav vil derfor kun være mulige å oppfylle for deler av volumet på kort sikt.

Dyrevernalliansen har god oversikt over hva norske leverandører kan levere på mulige dyrevelferdskrav, og kan bistå med rådgivning til hvordan eventuelle forpliktelser om forbedring bør utformes.

Har du spørsmål relatert til utvelgelsen av krav, formulering av tidsfrister/volumandel eller hvordan de kan kontrolleres? Ta kontakt med vår fagavdeling på fag@dyrevern.no.

Dyrevernalliansen
oktober 2023



Dyrevernulliansen

1. Griser i gruppebinger bør ha minimum 50 prosent mer plass

- Du bør spørre om hvor stor andel av grisene som har mer plass enn forskriftens minstekrav, og hvor mye dette økte arealet utgjør i hver vektklasse/livsfase.
- Du bør kreve at grisene får minimum 50 prosent mer plass.

Hvorfor bør grisene få større plass?

Grisen foretrekker å spise, drikke, hvile, være i aktivitet og gjøre fra seg i ulike områder. Den har behov for å synkronisere adferden med flokken, for eksempel ved å spise samtidig. Når det er for liten plass i gruppebingene innebærer det mindre mosjon og lek, mer skitne dyr og økt risiko for aggresjon og skader.

Forskriftens arealkrav øker etter hvert som grisen vokser. En slaktemoden gris (rundt 100 kg) har kun krav på 0,8 m². For purker (som er tyngre) er kravet 2-2,5 m² per individ, avhengig av gruppestørrelse.¹ Til sammenligning er minstekravet i økologisk regelverk 2,3 m² for slaktemoden gris.²

Det er faglig enighet om at arealkravet er for lite for gris i alle livsfaser. Forskning på gris under norske forhold viser at en arealøkning fra 1,0 til 1,5 m² reduserer frustrasjon for enkeltgrisen og aggresjon mellom grisene.^{3,4,8} Noe arealøkning kan også være økonomisk lønnsomt i form av økt tilvekst.⁴ Ifølge Wageningen Universitet, som er et av verdens fremste forskningsmiljøer, bør arealet være minimum 2,4 m² for en slaktemoden gris. En betydelig velferdseffekt er mulig allerede med 50 prosent økning av arealet. Det tilsvarer at 0,8 m² økes til 1,2 m² og at 1 m² økes til 1,5 m². Også for purker er det tilsvarende funn om behov for økt areal.⁴



Griser trenger plass til lek, hvile og spising, samt eget sted for avtrede. Foto: Iselin Linstad Hauge



Dyrevernalliansen

2. Grisene bør få grovfôr med næringsverdi, ikke kun halm

- Du bør spørre om i hvor stor del av produksjonen grisene får grovfôr med næringsverdi daglig.
- Du bør kreve at griser i alle aldre/livsfaser får slikt grovfôr.

Hvorfor bør grisene få godt grovfôr?

Om grisene ikke kun får kraftfôr, men også får noe grovfôr daglig, kan det bidra til økt metthetsfølelse og bedre mage- og tarmhelse.

For å oppnå gunstig effekt, må grisen imidlertid spise tilstrekkelige mengder. Halm, som er vanlig å dele ut i bingen, har ingen eller liten næringsverdi. Grisen foretrekker høy og surfôr fremfor halm på lukt og smak, og vil derfor spise betydelig mer av disse sammenlignet med halm. Halm har dermed ikke samme velferdseffekt. Det er påvist at grovfôr med næringsverdi kan virke forebyggende på magesår, som trolig er en vanlig produksjonslidelse.⁵ Slikt godt grovfôr bidrar dessuten til økt trivsel og utløp for aktivitetsbehov. Grisen har et stort behov for å sysselsette seg med å utforske omgivelsene. Derfor har vi et forskriftskrav om at grisen skal ha tilgang til rotemateriale til enhver tid, men det er dessverre tilstrekkelig å kun gi halm. Grisens trivsel blir størst om materialet er spiselig.⁶

I forskriften stilles det krav om at purker og råner skal ha grovfôr men det er ikke et krav for yngre griser.¹ Det er imidlertid anerkjent at grovfôrtildeling minsker risikoen for at slaktegrisene skader hverandre.⁷



Fiber i kosten er godt for velferden! Høy, surfôr eller rotvekster er bedre enn bare halm. Foto: Ihne Pedersen



Dyrevernalliansen

3. Grisene bør ha mykt liggeunderlag

- Du bør spørre om i hvor stor del av produksjonen alle grisene har mykt liggeunderlag.
- Du bør kreve at griser i alle aldre/livsfaser har slikt underlag.

Hvorfor er mykt liggeunderlag viktig?

Mykt liggeunderlag øker grisens trivsel, og kan bidra til å forebygge hud- og beinskader. Dette gjelder gris i alle aldre.^{8,9,20}

Ledd- og klauvsykdommer er blant de mest utbredte helselidelsene for gris i Norge. En av årsakene er at liggeområdet har for hardt underlag. Slikt underlag bidrar også til liggesår.¹⁰

Grisen har krav på bekvem liggeplass ifølge forskriften.¹ Det vil si at det meste av grisens kropp ikke skal være i direkte kontakt med gulvet. Bekvem er ikke det samme som mykt, og forskriftskravet er derfor ikke til hinder for at grisen ligger for hardt og blir utsatt for skader.¹¹



Tilstrekkelig mykt liggeunderlag kan være i form av gummimatte, dypstrø eller talle. Bildet viser gummimatte med sagflis oppå. Foto: Ihne Pedersen



Dyrevernulliansen

4. Grisene bør ha tilgang til friland, luftegård eller tallefjøs

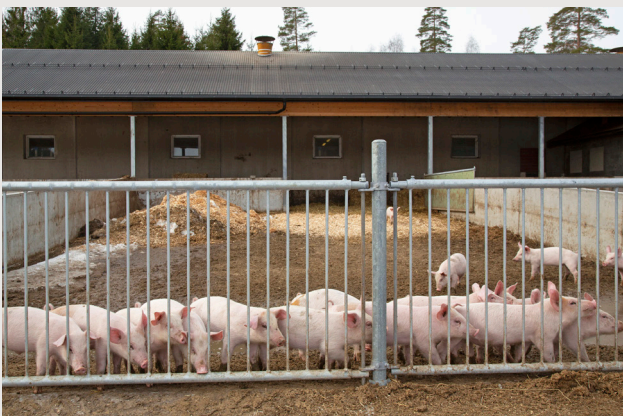
- Du bør spørre om hvor stor andel av produksjonen som er på friland, i tallefjøs eller med tilgang til luftegård.
- Du bør kreve at gårdene har slike arealer.

Hvorfor er tilgang til slike arealer viktig?

Grisens fysiologi og aktivitetsbehov er tilpasset et variert levemiljø i skog og mark. Selv om det er litt strø og rotmateriale på gulvet, er livet i en betongbinge utilstrekkelig for grisen. Grisens behov for å utforske omgivelsene er rettet mot underlaget. Den trives derfor best med et variert underlag som den kan utforske, og gjerne grave i, med trynet sitt. Dette behovet blir best ivaretatt på friland.^{12,13}

Tilgang til en luftegård kan også være en betydelig forbedring for velferden. Dersom luftegården har underlag av betong, er det viktig at grisen får materialer som stimulerer til utforskning og roting også her.³

Talle er et underlag av for eksempel flis og halm, som trekker til seg væsken fra avføringen til dyra og opprettholder et varmt og tørt miljø. Det finnes forskjellige typer talle, men felles er at det fungerer som dypstrø der grisen stimuleres til roting og utforskning. Det kan også forebygge dårlig beinhelse.^{8,10}



En luftegård utenfor huset gir bedre plass og mer variert levemiljø. Foto: Iselin Linstad Hauge



Griser trives på friland også vinterstid. Foto: Iselin Linstad Hauge



Dyrevernulliansen

5. Unngå kastrering

- **Du bør spørre om hvor stor andel av hanngrisene som kastreres.**
- **Du bør kreve vaksinerings, slik at grisene slipper å bli kastrert.**

Hvorfor bør kastrering unngås?

Kastrering er et kirurgisk inngrep der testiklene fjernes. I Norge utføres inngrepet rutinemessig på nesten alle hanngriser, når de er kun få dager gamle. Kastreringen utføres for å fjerne risikoen for at noe av kjøttet kan få uønsket rånelukt.^{14,15}

Inngrepet gjøres av veterinær, med lokalbedøvelse og noe smertestillende. Dette er ikke tilstrekkelig smertelindring. Tilsvarende inngrep på for eksempel en hund gjøres under narkose og har flere dagers smertebehandling.¹⁴ En kastrert spedgris har smerter i flere dager. De spiser mindre, får svekket immunforsvar, og infeksjoner oppstår lett. Dette øker behovet for antibiotika og gir økt dødelighet.^{16,17}

Det finnes mer humane alternativer, og i Norge er vaksinen Improvac det mest aktuelle ifølge kjøttneringen. Når kontrollsystem er på plass, er vaksinen like effektiv som kastrering. Den inneholder ingen hormoner, men utsetter kroppens egen hormonproduksjon og derav kjønnsmodning, ved å aktivere immunforsvaret.¹⁵ Sammenlignet med kastrerte griser, innebærer vaksinen bedre grisehelse og lavere dødelighet.^{16,17} I 2021 ble 3,36 prosent av hanngrisene i Norge vaksinert i stedet for kastrering.¹⁸

Et annet mer humant alternativ er at hanngrisene verken blir kastrert eller får vaksinen – såkalt ”intakt” hanngris. I Danmark har de to største slakteriene åpnet for å motta intakt eller vaksinert hanngris.¹⁹ Norske slakterier kvier seg for å gjøre det samme, i hvert fall i stor skala, fordi det medfører investeringer i kontrollsystem.



Pungen snittes opp, testiklene trekkes ut og sædstrengene kuttes over. Foto: Karen Frivik



Etter kastreringen slippes grisungene tilbake i bingen med åpne operasjonssår. Foto: Karen Frivik



Dyrevernalliansen

Kilder

- [1] Landbruksdepartementet, Forskrift om hold av svin, 18. februar 2003.
- [2] Mattilsynet, *Regelverksveileder økologisk produksjon*, URL: mattilsynet.no, publisert 16. juni 2020.
- [3] NMBU, Høringsinnspill til ny dyrevelferdsmelding om husdyrproduksjon, URL: regjeringen.no, 15. september 2023.
- [4] Dyrevernalliansen, Grisens plassbehov, Fagnotat, 2022.
- [5] Ljøkjel, K. og Ekker, A. S., "Effekt av grovfôr, kornråvarer og partikkelstørrelse på forekomst av magesår hos norsk slaktegris", Foredrag på Husdyrforsøksmøtet 28-29. januar 2013.
- [6] Mattilsynet, Veileder for tildeling av aktivitets- og rotemateriale for gris, 2020.
- [7] To kilder:
Fosseng M. (Felleskjøpet Agri), "Foring av slaktegris", Foredrag på Norsvinskolen 10. oktober 2018.
Åkerfeldt, M. P. et al, "Inclusion of intensively manipulated silage in total mixed ration to growing pigs - influence on silage consumption, nutrient digestibility and pig behaviour", *Acta Agriculturae Scandinavica Section A* 68 (4): 190-201, 2018.
- [8] Rådet for dyreetikk, *Brennende etiske temaer knyttet til dyrevelferd i Norge*, URL: radetfordyreetikk.no, Innspill til Landbruks- og matdepartementet, august 2023.
- [9] Fredriksen, B. (Animalia), "Gummimatter i fødebingen", *Svin* 7: 26-28, 2013.
- [10] NIBIO, *Konsekvensutredning av endring av krav i ny velferdsforskrift for storfe, svin, sau og geit*, NIBIO rapport 9(58), 2023.
- [11] Mattilsynet, *Fagstøtte for inspektører - Nasjonal tilsynskampanje om velferd for svin 2021 - 2022*, Rapport, URL: mattilsynet.no, 2020.
- [12] NORSØK, *Økologisk svinehold og nytt regelverk - Hvordan sikre grisen et trygt og attraktivt uteområde?*, NORSØK rapport 7 (2), 2022.
- [13] Dyrevernalliansen, "Frilandsgris - griser bør få være ute", URL: dyrevern.no, publisert 23. januar 2023.
- [14] Dyrevernalliansen, "Hvordan kasteres grisunger, katter og hunder?", URL: dyrevern.no, publisert 30. januar 2015.
- [15] Fredriksen, B, Hexeberg C, Dahl E, Nafstad O., *Utpøving av raneluktvaksinering av gris i Norge*, Rapport, Animalia, 2011.
- [16] Nafstad, O. (Animalia), "Spørreundersøkelse blant produsenter om erfaring med og holdning til Improvac", Foredrag på Gris i '16 18. november 2016.
- [17] Allison, J.R., "A comparison of mortality (animal withdrawal) rates in male fattening pigs reared using either physical castration or vaccination with Improvac as the method to reduce boar taint", *Proceedings of the 21st IPVS Congress*, 18-21 July 2010.
- [18] Animalia, *Kjøttets tilstand 2022 - status i norsk kjøtt- og eggproduksjon*, Rapport, URL: animalia.no, oktober 2022.
- [19] Norsk Landbruk, "Åpner for å ta imot ukastrede hanngriser", URL: norsklandbruk.no, publisert 30. mai 2023.
- [20] Falke, A. et al., "Effect of rubber mats and perforation in the lying area on claw and limb lesions of fattening pigs", *Animal* 12 (10): 2130-2137, 2018.

Dyrevernalliansen
Org.nr.: 983 482 392
kontor@dyrevern.no
www.dyrevern.no

Versjon oktober 2023

Forsidefoto: AdobeStock